

"КАКО НЁ НАРЕКУВАШЕ ГРЦИЈА"

Во историјата на грчката политика и историографија, македонскиот народ може да се сретне во голем број официјални и полуофицијални имиња. Секое едно од овие имиња одговара на одредени дипломатски потреби и комбинации на грчката држава. Не станува збор за историски грешки, туку за самозадоволување на националните потреби во одреден момент од грчката историја. Променливост на името на македонскиот народ, во самата Грција, предизвикува сомневање, недоразбирања и обвинувања. Ваквата ситуација произлегува од одредена околност, која во минатото за Грците претставуваше национална доктрина, а денес може да се изедначи со национално предавство и обратно.

Да видиме како Грција го нарекуваше македонскиот народ во одредено време. До средината на XVIII век севкупното словенско население во Македонија, во грчките дела се спомнува како бугарско, на пример, во делото на Игнатиј од унговлашка "Апологија" (1815) е забележано "Бугарите од теченията на Дунав, пристигнуваат од една страна до Цариград, и од друга до Епир и Тесалија", додека Димитрис во "Понова географија" (1791) запишува "Во Северна Македонија и Тракија има многу Бугари", а нивниот сонародник Панајотис Арвантину во "Хронографија" (1857) е подетален, "Бугари во областите на Пелагонија, Лерин, Преспа, Негуш и Охрид". Во овој период не може да се каже дека станува збор за етничка карактеристика на населението, туку за именување на најголем дел од Словените кои живеат на Балканскиот Полуостров и припаѓаат на една иста, или слична јазично културна категорија. Под името "Бугарин" се опфатени и Србите, а истовремено еден "Бугарин" може да биде и Грк - како припадник на Цариградската патријаршија. Одредена разлика во користење-

то на името може да се забележи во втората половина на XIX век, со појавувањето на преродбениците, борбата на македонското население за обновување на Охридската архиепископија и формирањето на свои црковно-просветни општини. Поради горенаведените околности и можноста за отцепување на Словените христијани од Цариградската патријаршија, грчкиот национализам како свој противник не го сметаше бугарскиот, туку "Панславизмот". Во грчките минисатерски извештаи од седумдесеттите години на XIX век постои разлика, од една страна на "гркобугари" или "елинофронни" (оние кои мислат на Грција), а од друга страна "бугарословени" или оние од "Панславистичката линија". Следната промена ќе дојде со формирањето на Егзархијата (1870) и создавањето на бугарската држава (1878). По појавата на овие два субјекта името "Бугарин" не се однесува на словенското (македонско) население општо, туку на припадниците на Бугарската егзархија т.е. на црковниот и образован механизам на Бугарија, кој се судира со интересите на Патријаршијата и на Грција, во битката за освојување територии и души на Македонците. Оние Македонци кои и натаму останата во рамките на Патријаршијата, почнаа во грчките кругови да се именуваат како "бугарофони".

Освен пропаганден карактер, со новото именување од страна на официјална Атина се врши промена на еден дел од македонското население од спорната јазична група во национална, односно на Македонците-егзархисти веќе им се припишува друга етничка припадност. И покрај општата употреба, разликата меѓу "Бугари" (Македонци егзархисти) и "бугарофони" (Македонци патријархисти) не беше секогаш апсолутна. Во денешниот говор на Грците, како и во тој од почетокот на ваквата упо-

треба на името, Македонците продолжија да се именуваат како "Бугари", име кое често се наоѓа и во официјалните документи. Според солунскиот конзул, на пример "Азвестохори е село кое е населено од Бугари, кои ја признаваат Патријаршијата и на грчки јазик ги образуваат своите деца, одбивајќи го до сега отворањето на бугарски училишта" (Солун 9.9. 1866 год., бр. 114). Конзулатот во Битола употребува "активност на бугарски чети", во кои ја става и групата на Коте од Руља, кој инаку во грчката историографија се смета за македономах (Битола, 1904, бр. 109).

Наредната промена на името на македонското население се случи на почетокот на XX век, кога доаѓа до преименување на бугарофоните во Македонци. Ова преименување беше резултат на сè поголемите национални насочувања на голем дел од населението во Македонија, како и употребата на традицијата на античкото македонско наследство од страна на грчкиот механизам. Се почна со убедување на македонското население дека се потомци на античките Македонци (кои Грција ги сметаше и сè уште ги смета за Грци) и дека нивниот словенски јазик постепено се развил од старогрчкиот. Оваа нова теорија најдобро може да се забележи во делото "Пророштвата на Александар Велики" од Атанасиос Николаидис-Суљотис или, пак, во прогласите на Македонскиот комитет од Атина, кои се испраќани до македонското население.

Заклучоци кои можат да бидат "интересни" за грчката јавност може да се најдат кај военото аташе на грчката Амбасада во Атина, Патроклос Кондојанис, кој во 1904 година ги создаде картите со училишта во Македонија. Се разбира, заклучоците од денешна гледна точка би се сметале за неприфатливи од грчката држава и јавност. Тој ќе дојде след-

ниве сознанија: "Во селата од средна Македонија не е можно да се направи разлика, затоа што етнографски не е можно од двајца брака едниот да е Грк, а другиот Бугарин. Така, поделбата на шизматици и на православни не е можно да оправда вистинска поделба на националности, бугарска и грчка. На родското постоење, кое е единствено во селата од средна Македонија, според мене, би било поточно, ако нивните жители се нарекуваат, едните православно бугарофони-Македонци, како припадници на грчката црква и кои ги испраќаат своите деца во грчки училишта; додека другите, шизматиците Македонци, како припадници на бугарската црква и кои ги испраќаат своите деца во бугарски училишта. Што се однесува до националноста таа е иста и во двете категории т.е. Македонска".

Прифаќањето на оваа терминологија се забележува и во време на Владата на Венизелос, наредната деценија. Поканет да го потврди добриот однос кон малцинствата во "новите земји", швајцарскиот проф. Рудолф Рајс во 1915 година се осврнува на промената на терминот "Вулгарофони" во името "Македонци" ("Rapport sur la situation des bulgarophones et dans les nouvelles provinces grecques", стр. 3-4). Извештајот е издаден во 1918 година, во Париз, со грчки пари и изменет почетниот наслов: наместо за "Ситуацијата на бугарофоните во новите грчки провинции", читателите се информираат веќе за ситуацијата на Македонците.

Политиката на промена на името на Македонците продолжува и во наредните години, на пример, кај етнолошката карта на проф. Сотиријадис, која е отпечатена во 1918 година, во Лондон од Владата на Венизелос се употребува името "Македонослави" (Macedonian Slavs) но само за поранешните егзархисти. Следната година во книгата на дипломатот

Василиос Колокотронис се употребува францускиот израз (Slaves Macedniens), а книгата се враќа назад до средновековното царство на Самуил ("la Macedonie et l'Hellenisme", стр. 206-31, 484-504).

Во периодот меѓу двете светски војни, официјалната грчка терминологија ги изразува стремежите на непостојаноста со дипломатските игри. Таа најдобро се гледа во карактеристиката на населението во "србска Македонија" (давањето предност на грчко-српскиот сојуз, наметнува прилагодување во поглед на нарекувањето на македонското население, бидејќи за Србија, Македонците во Вардарска Македонија, се само Срби и ништо друго), тоа предизвикува барање соодветно име за македонското население во Грција. Македонците во Грција се нарекуваат Бугари (1924), подоцна Срби (1926), а на крај со пописот од 1928 година да се наречат "оние кои зборуваат македонословенски".

За разлика од официјалната терминологија на грчката држава, литературата меѓу двете светски војни ќе ја акцентира разликата на македонското население од другите соседни етникуми. "Не сакаат да бидат ниту Бугари, ниту Срб, ниту Грк. Само Македон Ортодокс", заклучува Миривилис во "Zoi en Tafo" за жителите на селото Велусино (Атина 1924, стр. 104, 05 и 1930, стр. 206). Нешто слично пишува и Костас Уранис, кој во 1934 година, напуштајќи го Балканот и заминувајќи за Европа, се поздравува со "опинците на Гркот, свинските опин-

ци на Бугаринот, белата капа на Албанецот, овчата капа на Србинот и црниот качкет на Македонецот" ("Glavki dromi - severni morinja", стр. 59). Исто така, и Пенелопи Делта зборува во "Sta Mistika tu Valtu" (1937) за население кое "има национална свест само македонска" (Атина 1977, стр. 44).

Значајни промени настануваат по Втората светска војна и по формирањето на македонската држава во рамките на новата југословенска држава. Новата клима може да се забележи и кај Миравилис, кај кој во наредното издание на "Zoi en Tafo" (1956) се отфрла името "македон ортодокс" (стр. 228). Новото име со кое требаше да се нарекуваат Македонците се забележува кај А.А. Палис, кој во еден текст издаден во Лондон (1949) ќе не нарече "Славофони Македонци". Истата година Хр. Христијадис се осврнува на "Словени" во Грчка и Југословенска Македонија, избегнувајќи така да заземе став за нивниот национален карактер - со единствен исклучок "Гркоманите", кои несомнено се сметаат дека имаат "грчка национална свест". За "Славомакедонци", "Македонослави" и "Словени од Македонија кои се самонарекуваат Македонци", се изјаснува и проф. Јоргос Зотијадис, кој работи во Државната служба за информации. Професорот Зотијадис предлага "да се самонаречат Бугаромакедонци или Југославомакедонци" ("The Macedonian controversy", Солун 1961, стр. 61-4). Филологот Николаос Анријотис

го претпочитува обратното, давајќи парафразирано објаснување "Словени на новосоздадената држава на Скопјаните". Во посебна дебата на ГЕС (Генералштаб), со признати национални фактори и претставници на министерствата за надворешни, за внатрешни и јавен ред, одржана на 23.3. 1949 година се одлучи "дека жителите на Северна Грција кои го имаат за мајчин јазик и го зборуваат одлично познатиот славомакедонски идиом да се нарекуваат во иднина официјално "Славофони", исклучувајќи секој друг термин". На државните служби им е наредена послушност за "одржување единствен став кон ова прашање".

Наредниот став за името на македонскиот народ во Грција ќе се забележи за време на Хунтата (1967-1974), со одлука на Советот за национална политика (14.10. 1969) беше наредено "во иднина да се употребуваат прагматичните (вистинските) термини "Македонија", "Македонци" за грчките граѓани, а ни најмалку тоа да се однесува на "Славофони". На соодветната адаптација е подложена и општата терминологија: терминот "Псевдомакедонско" се замени со "заговор против Македонија", кое се сретнува во службени документи од 1982 година (за во продолжение да се замени со уште понеболниот "северно грчки теми"). На тој начин дојде до израмнување на "Македонецот" со "Гркот", односно Грците и етничките Македонци кои живеат во Егејска Маке-

донија почнаа да се нарекуваат Македонци т.е. Македонците станаа дел од грчката нација.

Кумувањето на грчката држава со името на нашиот народ продолжи и во наредните години, а особено се заостри со создавањето на независната македонска држава. Наоѓањето "најсоодветно" име за својот северен сосед продолжува и денес во Грција. Проблемот во кој се заплетка Грција, пред својот народ, ќе го надмине, ако го признае постоењето на македонската нација. Се разбира, тој процес ќе биде тежок, бидејќи националниот мит кој се градеше со години, тешко ќе може да се урне за неколку години.

На крај, ќе дадеме еден дел од еден необјавен Извештај, кој во 1944 година го создаде дипломатот Панајотис Пипинелис. Дел од овој Извештај е објавен во грчкиот весник "Елефтеротипија" (5.6. 2005). Од "Елефтеротипија" дознаваме дека станува збор за текст од 30 страници на француски јазик, под наслов "Проблемот на една Автономна Македонија", со цел да ги претстави грчките ставови, обраќајќи се до сојузничките раководства, а не до домашната јавност. Пред неколку години управата на Историскиот архив на МНР на Грција ја забрани употребата на ова досие за истражувачите, препис на "исчезнатиот" Извештај е забележан во личната архива на Пипинелис, која се наоѓа во библиотеката "Генадиос". Во делот од Извештајот кој е објавен во "Елефтеротипија" дознаваме: "Национал-

Рубриците ФОРУМ и ПИСМА ја отсликуваат нашата отвореност кон јавноста. Овде автентично објавуваме и текстови кои не се во согласност со нашата уредувачка политика.

носта на населението, кое веројатно ќе биде повикано да биде составен дел од една македонска држава, од друга страна се покажува многу сложено. Ако го одземеме грчкото, турското и албанското население на Македонија, веќе се наоѓаме пред еден значителен број на словенско (население), чиј национален карактер во текот на последните генерации претставуваше предмет на долги спротивставувања и патолошки борби. Нема потреба овде повторно да почнеме со истиот спор за да утврдиме дека во моментот на престојувањето кон разните соседни држави, словенското население на Македонија сè уште немаше доволно јасно одредена национална свест. Србите, Грците и Бугарите претендираа секој за своја сметка на нивното национално потекло и за овој проблем се разви жесток судир, некогаш преку културната пропаганда и црквата, а

друг пат со добронамерни средства како, на пример, вооружени чети и уништување на противникот. Таков каков што е, горк антагонизмот на националната свест на Македонците, ја покажуваат слабоста на почетните и составни елементи. Всушност, борбата се водеше исклучително од надвор, така што староседелското население да преминува следствено, под влијанието на четите кои секогаш беа активни на теренот.

Со стабилизирањето на новите граници на балканските држави, договорите од 1919 година сепак ставајќи крај на оваа вооружена борба за македонската душа. Со поставувањето на редот се обновува човечките, економските и културните врски. Нови навики, услови на живот и начини на размислување навлегоа полска-полесно меѓу неодамна споеното население, така што аморфната и нерешителна ма-

са на словенското население од Македонија почна да добива облик. Инстинктивно се организираше кон културните центри на Белград, Софија или Солун и Атина. Оваа процедура на политичка и морална кристализација не можеше да се постигне по друг пат освен со мирољубиви методи. Мерките на насилство и притисок кои често ја следеа, ако и не ја забавија оваа процедура на етнографска и морална кристализација, секако дека и многу придонесоа. Неизбежно, во еден преоден период, строгите мерки, всушност не можеа да постигнат друг резултат, освен разочарување на своегласноста и забавувањето на нивната асимилација. Прогресивната асимилација во новиот национален простор се постигнуваше, сепак во поголем дел благодарение на природното привлекување, која ја вршеа новите политички и културни центри, околу кои би требало

во иднина да се движи македонскиот народ. И тоа толку полесен колку што националната свест и националното потекло на македонското население беше лишено, како што видовме, во голем степен еден чисто определен карактер: масата на словенското население на Македонија можеше така без големо задоцнување да добие југословенска или бугарска физиономија, аналогно со новата држава во која припадна. Не беа ништо друго освен еден одделен дел од Словените на Југословенска Македонија, и Словенците од областа на Лерин и на Костур во Грција, кои недопрено го задржаа духот на независноста и се гордееја за нивната македонска националност".

Димитар Љоровски
Вамваковски,
Скопје

Success is question
of choice!

